

Lana Hudeček
Milica Mihaljević
Domagoj Vidović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
lhudecek@ihjj.hr
mmihalj@ihjj.hr
dvidovic@ihjj.hr

SINONIMNI PAROVI I NIZOVI U TEMELJNOME JEZIKOSLOVNOM NAZIVLJU

U radu se na korpusu srednjoškolskih udžbenika te temeljnih školskih priručnika istražuju sinonimni odnosi u jezikoslovnome nazivlju. Ti se odnosi analiziraju s pomoću terminoloških načela, utvrđuju se problemi, uspostavljaju sinonimni nizovi i predlažu mogući smjerovi usustavljanja nazivlja. Posebna se pozornost posvećuje fonološkome nazivlju (nazivlju obuhvaćenomu udžbenicima za 1. razred srednje škole) jer u tome nazivlju ima najviše problema i nedosljednosti. Predlaže se model usustavljanja tog nazivlja te jasno razgraničuju razine i kriteriji podjele.

1. Uvod

Korpus za ovaj rad sastavljen je od svih odobrenih srednjoškolskih udžbenika fonologije i morfologije. Taj je iscrpno ispisan temeljni korpus upotpunjen i nekim osnovnoškolskim udžbenicima, udžbenicima sintakse i leksikografije te Babić–Ham–Moguševim pravopisom, Težak–Babićevom i Silić–Pranjkićevom gramatikom, tj. temeljnim škol-

skim priručnicima. Ispis i analiza korpusa jasno pokazuju da ni temeljno hrvatsko jezikoslovno nazivlje nije uređeno, usustavljeno i međusobno usklađeno te da se pojavljuje mnogo istoznačnih naziva, tj. da se pojavljuju sinonimni parovi ili čak nizovi. Takvo stanje sigurno nije dobro. Međutim, problem je mnogo dublji od same neusklađenosti izraza. Polazimo li od definicije terminologije kao znanosti koja proučava postanak pojmova, odnose i veze među njima, svojstva pojmova, stvaranje pojmovnih sustava, opise pojmova, stvaranje definicija, pridruživanje označilaca pojmovima, odnose između objekta, pojma i označioca, ustroj i stvaranje naziva, usklađivanje naziva i pojma, metode terminološke leksikografije te probleme izgradnje terminoloških baza podataka¹, vidimo da terminološki problemi obuhvaćaju i definiciju i pojam i objekte koji se pridružuju pojedinomu nazivu. Dakle, problemi definicije i odgovarajućega primjera pravi su terminološki problemi jer se prema terminološkoj literaturi terminologija ne treba baviti samo izrazom naziva nego i njegovim značenjem. Polazište je za svaki terminološki rad pojam kojemu se pridružuje definicija i utvrđuje mjesto u pojmovnome sustavu, a tek tako definiranom pojmu pridružuje se i odgovarajući naziv.

Stoga terminološke probleme uočene u našem korpusu možemo podijeliti na ove skupine:

1) problemi samog naziva. Tu u prvome redu mislimo na uporabu sinonimnih naziva, ali i na uporabu neprikladnih naziva, npr. *red riječi na razini rečeničnih dijelova* i *red riječi na razini riječi* (Dujmović-Markusi 3, 2004:100–101). Ako govorimo o redu riječi, onda možemo govoriti samo o razini riječi. Ako je tu razliku nužno provesti, možemo govoriti o redu riječi i redu rečeničnih dijelova.

2) problemi definicije. Problem definicije može se promatrati na nekoliko razina:

a. Isti je naziv u različitim udžbenicima različito definiran. Nakon pregledavanja različitih udžbenika ostaje npr. nejasno odnosi li se *leksem* samo na punoznačne riječi ili na sve riječi², obuhvaća li *frazem* nužno ba-

¹ Usp. Mihaljević 1998:8.

² Više o tom problemu vidi u Horvat–Mihaljević (u tisku).

rem dvije punoznačne riječi ili barem dvije riječi, tj. je li i fonetska riječ frazem, što znači da su sonanti neutralni s obzirom na zvučnost³ itd.

b. U udžbeniku se nalazi pogrešna definicija, npr. u udžbeniku autorice Dujmović-Markusi izrijekom piše da sonanti nisu ni zvučni ni bezvučni (1, 2004:27) te da su klitike naglašene riječi za razliku od enklitika i proklitika koje su nenaglašene (1, 2004:77).

c. Definicije mogu biti međusobno neusklađene, tj. bez ikakvog razloga oblikovane na posve drukčiji način, npr. *dvousnenici* – zatvor nastaje dodiranjem obiju usana: *b, p, m*, ali *zubnousnenici* – glasovi tvoreni dodiranjem gornjih zubi i donje usne: *v, f*. (Lugarić–Koharović 8, 2006:30).

d. Osim sadržajnih pogrešaka u samim definicijama, pogrešan može biti i funkcionalni stil definicije, npr. *Kada se suglasnik zvučni nađe ispred suglasnika bezvučnog, mijenja se u svoj bezvučni par; kada se suglasnik bezvučni nađe ispred suglasnika zvučnog, mijenja se u svoj zvučni par* (Dujmović-Markusi 1, 2004:70). U tim se rečenicama nalazi obilježeni red riječi (sročni se atribut nalazi iza svoje određenice) koji je svojstven književnoumjetničkome funkcionalnom stilu, ali je posve neprikladan u znanstvenome funkcionalnom stilu, a posebno u definicijama koje bi trebale biti jasne, jednostavne i stilski neobilježene. Brojevine imenice u Bičanić–Lončarićevu udžbeniku definirane su ovako: *imaju oblik imenice te se i sklanjaju kao imenice, a upotrebljavaju se mjesto nekih glavnih brojeva kada se broje muškarci* (Lončarić–Bičanić 2003:82). U toj je definiciji sporna i znanstvena ispravnost⁴ i funkcionalni stil.

3) problemi raščlambe. Nadređeni se pojmovi dijele na podređene. Međutim, u različitim su udžbenicima te podjele različite. Npr. pitanje je

³ Usp. tvrdnje iz udžbenika: *Samoglasnici su također zvučni, ali oni ne sudjeluju u jednačenjima po zvučnosti sa suglasnicima, oni se i po tome razlikuju od većine suglasnika. Zvučnost im je neutralna. N, m, l nisu samoglasnici, nego suglasnici. Zvučni su. Oni kao ni samoglasnici ne sudjeluju u jednačenju po zvučnosti. Zvučnost im je neutralna kao i u samoglasnika. Zvučni su, ali im je zvučnost neutralna.* (Bičanić–Lončarić 2003:17–18); *Stoga v stavljamo u neutralne s gledišta zvučnosti m, n, nj, l, lj, r, v i j, koje zovemo zvonki. Oni mogu stajati i ispred zvučnih i ispred bezvučnih (...). Isto tako ispred njih mogu stajati i zvučni i bezvučni (...).* (Silić 1,2003:8).

Smatramo da se takve tvrdnje o neutralnoj zvučnosti neprecizne i da bi trebalo jasno reći da su ti glasovi neutralni samo s obzirom na provođenje jednačenja po zvučnosti te da nemaju bezvučnoga parnjaka. Koliko takve neprecizne formulacije mogu biti štetne i dovesti do pogrešaka, pokazuje rečenica iz udžbenika autorice Dujmović-Markusi u kojemu je posve pogrešno shvaćen pojam neutralnosti te se iznosi netočna i nemoguća tvrdnja: *Ima glasova koji su potpuno neutralni po zvučnosti – nisu ni zvučni ni bezvučni. Takvi su glasovi zvonačnici (sonanti).* (Dujmović-Markusi 1, 2004:27). Više o tome vidi u Horvat–Mihaljević (u tisku).

⁴ Usp. Frančić–Hudeček–Mihaljević 2005:139.

jesu li navesci⁵ i alternacija *ijel/jeli* glasovne promjene te postoje li apozicijske zavisne surečenice. U osnovnoškolskim i nekim srednjoškolskim udžbenicima apozicijskih surečenica nema. Taj se naziv pojavljuje u nekim srednjoškolskim udžbenicima (Znika–Vignjević 2003:77). Isti se problem pojavljuje i u određivanju načinske i poredbene rečenice⁶. Udžbenik *Fonfon 2* (Dujmović–Markusi 2,2004:63) među jednostavne glagolske oblike svrstava i indikativ iako i perfekt može biti indikativ, ali nije jednostavni glagolski oblik. Indikativ je glagolski način i ne bi se smio uopće nalaziti u raščlambi glagolskih oblika (Dujmović–Markusi 2, 2004:78).

4) problemi primjera (konkretnih slučajeva koji se svrstavaju u određenu kategoriju). Katkad se uz ispravan naziv nalaze pogrešni primjeri. Tako npr. u udžbeniku autorice Dujmović–Markusi (2, 2004:107) možemo pročitati da je *ne govorim* složeni glagolski oblik. Naziv *složeni glagolski oblik* sam po sebi nije pogrešan, ali se ne odnosi na negirani prezent glagola kako to iz navedenoga primjera u udžbeniku proizlazi.

5) problemi neusklađenosti osnovnoškolskoga i srednjoškolskoga nazivlja. Poseban je problem neusklađenost osnovnoškolskog nazivlja sa srednjoškolskim (načinska i poredbena rečenica, atributna i apozicijska rečenica). U osnovnoškolskim su udžbenicima rečenice povezane nizanjem nužno nezavisnosložene, a u srednjoškolskim mogu biti i nezavisnosložene i zavisnosložene. U osnovnoškolskim su udžbenicima *zastarjelice* i *arhaizmi*⁷ istoznačnice, dok se u srednjoškolskim njihovo značenje razjednačuje, u osnovnoj školi govorimo o *glasovnim promjenama* koje u srednjoj školi postaju *alternacije* itd.

2. O problemu sinonimije

Položaj je sinonima u općemu jeziku, te posebno u književnoumjetničkome funkcionalnom stilu, posve različit od njihova položaja u nazivlju⁸.

U znanstvenome su funkcionalnom stilu, i to posebno u nazivlju, sinonimi nepoželjni jer ga nepotrebno opterećuju te otežavaju čitanje i praćenje stručne literature. Jedno je od osnovnih terminoloških načela zahtjev da se odabere jedan naziv te da se taj naziv dosljedno upo-

⁵ Lončarić ga naziva i dužim nastavkom. O tome problemu vidi više u poglavlju o glasovnim promjenama.

⁶ Više o tome vidi u Horvat–Mihaljević (u tisku).

⁷ Usp. npr. Lugarić–Koharović 2006:77 i Samarđžija 1998:30–31.

⁸ Više o tome u Frančić–Hudeček–Mihaljević 2005:296.

trebljava. Sinonimni su nazivi pogotovo nepoželjni u školskim udžbenicima. Sinonimija se u udžbenicima pojavljuje na svim jezičnim razinama. U tablici se navodi samo nekoliko primjera:

fonologija	<i>zamjena l sa o, alternacija l/o, vokalizacija, alternacija l sa o; afrikate, poluzatvorni suglasnici, sliveni suglasnici, slivenici, polupregradnici, prekidni tjesnačnici; izgovorna cjelina, izgovorni skup; nenaglašena riječ, nenaglasnica; prednaglasnica, proklitika, prepozitivna atonička riječ, prislonjenica</i>
morfologija	<i>osobne/lične zamjenice; usklik, uzvik; posesivne/posvojne zamjenice; govorna osoba, govornik, prvo glagolsko lice; sugovorna osoba, sugovornik, drugo glagolsko lice; negovorna osoba, negovornik, treće glagolsko lice; gramatički/oblikotvorni/oblični/relacijski/fleksijski morfem; rječotvorni/derivacijski/leksički/tvorbeni morfem; deklinacija, sklonidba; konjugacija, sprezanje</i>
sintaksa	<i>nezavisno složene rečenice, nezavisnosložene rečenice; zavisno složene rečenice, zavisnosložene rečenice; diskurs, diskurz</i>
leksikologija	<i>sastavnica, sastojnica; označilac, označitelj; vlastita/osobna imena</i>

Pokušali smo sastaviti popis nespornih naziva, tj. naziva koji se nalaze u svim udžbenicima te koji nemaju svoj sinonimni par ili niz. Cjelovitu analizu proveli smo na fonološkoj i morfološkoj razini. Ti su nazivi navedeni u sljedećoj tablici:

fonologija	<i>alofon, glasovne promjene, slog, govor, zvučni, bezzvučni⁹, palatalizacija, jotacija, nepostojano a¹⁰, sibilizacija¹¹</i>
morfologija	<i>morfem, alomorf, prefiks, sufiks, deklinacija, vrste riječi, promjenjive vrste riječi, nepromjenjive vrste riječi, rod, broj, padež</i>

⁹ U Silić–Pranjakovićevoj gramatici *bezzvučni* se suglasnici nazivaju *nezzvučnima*.

¹⁰ Naziv *nepostojano a* nije sporan kad se odnosi na glas, ali je sporan kao naziv glasovne promjene jer je u udžbenicima i priručnicima posve nejasno na koje se slučajeve odnosi te označuje i pojavu gubljenja glasa *a* (*momak – momka*) i pojavu dodavanja glasa *a* (*djevojka – djevojaka*). Više o tome vidi u Mihaljević–Horvat 2007.

¹¹ Iako se taj naziv nalazi u svim udžbenicima, u Silić–Pranjakovićevoj gramatici zamijenjen je nazivima *druga* i *treća palatalizacija*.

Zanimljivo je napomenuti da iako se naziv *alofon* nalazi u svim udžbenicima, to nije slučaj s nazivom *fon*. Taj se naziv naime ne pojavljuje u Silićevu udžbeniku. Također, iz udžbenika nije jasan odnos naziva *fon* i *glas*, tj. nije jasno jesu li to istoznačnice ili nisu. Prema udžbeniku Dujmović-Markusi glas je najmanji odsječak izgovorene riječi (1, 2004:23), a fon glas sam po sebi (1, 2004:21). Izrijeком se ne tvrdi ni da je glas istoznačan fonu, ali ni da je glas različit od fona. Naziv *konjugacija* ne pojavljuje se u udžbeniku M. Čubrić.

U mnoštvu uočenih problema u daljnjemu ćemo se izlaganju ograničiti samo na neke probleme i moguća rješenja. Cilj je da se istoznačni nazivi razvrstaju na preporučene, dopuštene i nedopuštene nazive. U školskoj bi se praksi onda trebali upotrebljavati samo preporučeni nazivi, a kad se oni prvi put u tekstu pojave, u zagradi treba navesti i dopušteni naziv (internacionalizam).

Iscrpnijom analizom bit će obuhvaćeni samo odabrani problemi na fonološkoj razini. Ta je razina odabrana jer nam se čini da su na njoj problemi najveći.

2.1. Nazivi *otvornik*, *samoglasnik*, *vokal*

U našem su korpusu potvrđeni ovi slučajevi uporabe tih naziva:

- a) svi su ti nazivi sinonimni (Lugarić–Koharović 8, Težak–Kanajet, Bičanić–Lončarić)
- b) sinonimni su nazivi *otvornik* i *vokal* (odnose se na način postanka glasa, tj. na slobodu prolaska zračne struje), a *samoglasnik* ima drukčije značenje jer se odnosi na slog (Lugarić–Koharović 5, Težak–Babić)
- c) sinonimni su nazivi *samoglasnik* i *vokal*, a naziv *otvornik* ima drukčije značenje (Dujmović–Markusi 1)
- d) *samoglasnik* i *otvornik* imaju drukčije značenje, a *vokal* se ne spominje (Težak–Klinžić)
- e) *samoglasnik* i *otvornik* imaju isto značenje, a *vokal* se ne spominje (Diklić–Janković)
- f) istoznačni su nazivi *samoglasnik* i *vokal*, a *otvornik* se ne spominje (Silić 1).

2.2. Nazivi *suglasnik*, *zatvornik*, *konsonant*

Nedosljednost se sukladno tomu pojavljuje i u uporabi naziva *suglasnik*, *zatvornik* i *konsonant*. Problem je još složeniji jer se suglasnicima na-

ziva i nadređena i podređena skupina (ta se pojava u terminologiji naziva ljestvičnom homonimijom) i jer se naziv *suglasnik* upotrebljava s jedne strane kao sinonim za *zatvornik/zapornik*, a s druge za *šumnik/opstruent*. Zbrku povećava i to što se nazivi *zatvorni suglasnik/zapornik* pojavljuju i kao nazivi sinonimni nazivu *okluziv*.

U našem su korpusu potvrđeni ovi slučajevi uporabe spomenutih naziva:

- a) nazivom *suglasnik* označuje se i nadređena i njoj podređena skupina glasova (Silić 1)

suglasnici	
suglasnici	glasnici

- b) *suglasnik* i *konsonant* jesu sinonimi, a treći je član sinonimnog niza *šumnik* (Lugarić–Koharović 8)

zatvornici	
suglasnici	poluotvornici
šumnici	sonanti
konsonanti	zvončanici

- c) *zatvornik* i *suglasnik* jesu sinonimi (Težak–Klinžić 8)

- d) *zatvornik* i *konsonant* jesu sinonimi, *suglasnik* je naziv koji označuje ulogu glasa u slogu; *zatvornici* (*konsonanti*) dijele se na *šumnike* i *zvončanike* (Težak–Babić)

- e) nazivom *suglasnik* označuje se nadređena skupina koja se dijeli na *šumnike/opstruente* i *zvonke suglasnike/sonante/zvončanike* (Bičanić–Lončarić).

suglasnici	
šumnici ili opstruenti	zvonki
	suglasnici ili sonanti
	(zvončanici)

2.3. Neusklađenost naziva u podjeli zatvornika po mjestu tvorbe

U podjeli zatvornika po mjestu tvorbe prisutni su mnogi sinonimni nizovi. Prikazujemo podjelu prema različitim izvorima. Zbog neujednačenih kriterija podjele katkad je bilo teško uspostaviti potpunu istoznačnost. Vidimo da katkad različiti izvori pod istim nazivom podrazumijevaju različite glasove. Uz nazive se navode izvori, definicija ili

napomena (ako se nalazi u udžbenku) te popis zatvornika koji pripadaju određenom razredu. Svaka je tablica poseban sinonimni niz:

izvor	mjesto tvorbe	način tvorbe / napomena	zativnici
Težak–Klinžić	dvousnenici (bilabijali)	oblikuju ih obje usne dodirrom	p, b, m
Lugarić–Koharović 8	usnenici; dijele se na dvousnenike i zubnousnenike	glasovi u čijem oblikovanju sudjeluju usne; dijele se na dvousnenike i zubnousnenike	dvousnenici: p, b, m zubnousnenici: v, f
Bičanić–Lončarić	dvousneni glasovi (dvousnenici) bilabijali	suglasnici pri čijem izgovoru zatvor čine obje usne	m, b, p
Dujmović–Markusi	dvousneni, bilabijali		b, p, m
Silić 1	dvousneni	pri njihovoj tvorbi sudjeluju obje usne	p, b, m
Težak–Babić	dvousnenici (bilabijali)	zatvor čine obje usne	p, b, m
Barbaroša–Cvikić	dvousnenici (bilabijali)	pri tvorbi sudjeluju obje usnice	b, p, m

Težak–Klinžić	zubnousnenici (labiodentali)	donja usna i gornji zubi dodirrom oblikuju glasove	f, v
Lugarić–Koharović 8	zubnousnenici	glasovi tvoreni dodirrom gornjih zubi i donje usne	v, f
Bičanić–Lončarić 1	zubnousneni suglasnici, labiodentali	nepotpun zatvor čine gornji zubi i donja usna	v, f
Dujmović–Markusi	usnenozubni, labiodentali		v, f
Silić 1	usneno-zubni ¹²	pri njihovoj tvorbi sudjeluju usne i zubi – donja se usna približava gornjim zubima	v, f
Težak–Babić	zubnousnenici (labiodentali)	nepotpuni zatvor čine gornji zubi i donja usna	f, v
Barbaroša–Cvikić	zubnousnenici (labiodentali)	pri tvorbi gornji zubi diraju donju usnicu.	f, v

¹² Siliću su *usneno-zubni* i *dvousneni* nazivi u diobi glasova, a ne zatvornika!

Težak–Klinžić	zubnici (dentali)	vrh ili prednji dio jezika oblikuje glasove tako da dodiruje zube	t, d, n, c, z, s
Lugarić–Koharović	zubnici	glasovi tvoreni tako da vrh ili prednji dio jezika dodiruje zube	c, z, s
Bičanić–Lončarić	zubni (dentalni)	suglasnici pri čijem izgovoru jezik dodiruje zube	t, d, n, c, z, s, (3)
Dujmović–Markusi	prednjojezični, zubni, dentali		d, t, n, c, z, s
Silić 1	prednjojezični suglasnici	pri njihovoj se tvorbi prednji dio jezika približava prednjim gornjim zubima	d, t, c, z, s, l, n
Težak–Babić	zubnici (dentali)	jezik dodiruje samo zube	t, d, n, c, z, s
Barbaroša–Cvikić	zubnici (dentali)	jezik pri izgovoru glasa dira zube	t, d, n, c, z, s

Težak–Klinžić3	desnici (alveolari)	jezik tvori zatvor dodirujući samo desni (nadzubno meso)	r, l
Lugarić–Koharović 8	desnici	vrh ili prednji dio jezika oblikuje glasove na desnama	t, d, n, r, l
Bičanić–Lončarić	nadzubni (alveolarni) samo u tablici, a ne u tekstu		r, l
Dujmović–Markusi	desnici, alveolari	za 5 + dešnjaci, nadzubni	r, l
Silić	<i>l</i> je prednjojezični suglasnik, <i>r</i> srednjojezični		
Težak–Babić	desnici (dešnjaci, alveolari)	jezik dodiruje samo desni	r, l
Barbaroša–Cvikić	desnici (alveolari)	jezik pri izgovoru dira desni	r, l

Težak–Klinžić	nepčanici (palatali)	srednji dio jezika dodiruje tvrdo nepce	č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž
Lugarić–Koharović 8	palatali; dijele se na prednepčanike i nepčanike	prednjonepčanici: jezik istodobno dodiruje i desni i nepce nepčanici: srednji dio jezika dodiruje nepce	prednepčanici: č, dž, š, ž nepčanici: ć, đ, nj, lj, j
Bičanić–Lončarić	nepčani, palatali	dijele se na prednjotvrdonepčane i stražnjotvrdonepčane	š, ž, č, dž, č, đ, j, lj, nj, (ś, ź)
Dujmović–Markusi	srednjojezični, prednjonepčani, palatali		č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž
Silić 1	srednjojezični suglasnici		č, ć, dž, đ, j, lj, nj, š, ž, r
Težak–Babić	nepčanici (tvrdonepčanici, palatali)	prednepčanici, postalveolari, pretpalatali	č, dž, š, ž
		pravi nepčanici (pravi palatali)	ć, đ, nj, lj, j
Barbaroša–Cvikić	nepčanici (tvrdonepčanici, palatali)	prednepčanici, postalveolari, pretpalatali	č, dž, š, ž
		pravi nepčanici (pravi palatali)	ć, đ, nj, lj, j

Težak–Klinžić	jedrenici (velari)	stražnji dio jezika djelomično ili potpuno dodiruje meko nepce (jedro)	k, g, h
Lugarić–Koharović 8	jedrenici (velari)	stražnji dio jezika dodiruje jedro (meko nepce)	k, g, h
Bičanić–Lončarić	mekonepčani suglasnici, (mekonepčanici), velari	suglasnici pri čijem izgovoru jezik dodiruje meko nepce	k, g, h, (ŋ), (x), (ɣ)
Dujmović–Markusi 1	stražnjojezični, zadnjonepčani, velari		k, g, h
Silić 1	zadnjojezični suglasnici	pri njihovoj se tvorbi zadnji dio jezika približava zadnjemu dijelu mekoga nepca	g, k, h
Težak–Babić	jedrenici (mekonepčanici, velari)	tvore se djelomičnim ili potpunim dodirom jezika s tvrdim nepcem	k, g, h
Barbaroša–Cvikić	mekonepčanici (jedrenici, velari)	dodir jezika s mekim nepcem ili jedrom	k, g, h

Nazivi *zubnounsni suglasnici, prednjojezični suglasnici, nadzubni suglasnici, alveolarni suglasnici, srednjojezični suglasnici* nalaze se i kod onih autora koji uopće nemaju suglasnike kao način postanka glasova. Također se uočava da isti naziv kod svih autora ne obuhvaća iste foneme te da neki autori (Bičanić–Lončarić) obuhvaćaju i nestandardno-jezične foneme što nam se čini neprikladnim za školsku uporabu. Isti se naziv kod različitih autora nalazi na različitim razinama raščlambe (npr. *nepčanici* su nekim autorima sinonimi za *palatale* dok su drugim autorima podređeni *palatalima*).

Analiza svih navedenih izvora daje ovu tablicu sinonimnih nizova. Zbog naprijed navedenih razloga vidimo da o sinonimiji možemo govoriti samo u najširem smislu:

labijali , labijalni, usneni, usneni glasovi, usnenici
bilabijali , dvousneni, dvousneni suglasnici, usneni glasovi, dvousnenici
labiodentali , usnenozubni, zubnounsni, usneno-zubni, zubnounsnenici
dentali , dentalni, prednjojezični, zubni, zubni suglasnici, zubnici
palatali , palatalni, srednjojezični, prednjonepčani, nepčani, tvrdonepčani suglasnici, tvrdonepčanici, nepčanici
velari , velarni, zadnjojezični, zadnjonepčani, mekonepčani suglasnici, mekonepčanici, jedrenici, stražnjonepčani ¹³

2.4. Neusklađenost naziva u podjeli zatvornika po načinu tvorbe

U podjeli zatvornika po načinu tvorbe prisutni su mnogi sinonimni nizovi. Već se i sam kriterij podjele naziva različito: *način tvorbe, tvorbeni način* ili *vrsta zapreke*. Također je nejasno dijele li se zatvornici prvo na šumnike i zvonačnike (sonante) ili su zvonačnici (ali ne i šumnici) jedan od tvorbenih načina. Prikazujemo podjelu prema različitim izvorima. Svaka je tablica poseban sinonimni niz:

¹³ Može se dodati i naziv *grleni suglasnici* potvrđen u Silić–Pranjakovićevoj gramatici.

izvor	podjela po načinu tvorbe	napomena ili potpodjela	zativnici
Dujmović- -Markusi 1	zvonačnici (sonanti)	za 5+ poluotvornici	m,n, nj (nosnici, nazalni), j, l, lj, r, v
Silić 1	praskavo-nosni (nazalni)	¹⁴	m, n, nj
	drhtavi (vibranti)		r
Bičanić–Lončarić	sonanti	tekući ili likvide (i tekućnici)	r, l, lj
		treperavi ili vibrant (i titrajnik)	r
		bočni ili laterali (i bočnici)	l, lj
		tjesnačni (sonantni spiranti)	v, j
Lugarić– -Koharović 8	praskavo-nosni		m, n, nj
	drhtavi		r
Barbaroša–Cvikić	zvonačnici (sonanti)	nosnici (nazali)	m, n, nj
		usnici	r, l, lj, j, v

Dujmović–Markusi 1	zativni (praskavi, eksplozivni)	za 5+ zapornici, praskavci, pregradnici, okluzivi	p, b, d, t, g, k
Silić 1	praskavi suglasnici (eksplozivni)		p, b, d, t, k, g
Bičanić–Lončarić	zativni suglasnici		p, b, d, t, g, k
Lugarić– -Koharović 8	praskavi		p, b, d, t, g, k
Barbaroša–Cvikić	zapornici (praskavci, okluzivi)		b, d, g, p, t, k

¹⁴ Siliću su nosni i drhtavi glasovi (+ v, l, lj, j) glasnici, ne suglasnici. U tablici koju donosi praskavo-nosne zove nosni.

Dujmović- Markusi 1	poluzatvorni (sliveni, afrikate)	za 5+ slivenici, polupregradnici, prekidni tjesnačnici	c, ć, č, đ, dž
Silić 1	praskavo-tjesnačni suglasnici (afrikatni)		c, ć, č, đ, dž
Bičanić–Lončarić	poluzatvorni suglasnici		c, č, ć (i znak za 3 sam, s kvačicom za meko i s kvačicom za tvrdo)
Lugarić– –Koharović 8	praskavo-tjesnačni (slivenici)		c, ć, č, đ, dž
Barbaroša–Cvikić	slivenici (prekidni tjesnačnici, afrikate)		c, č, ć, dž, đ

Dujmović- -Markusi 1	tjesnačni (frikativi)	za 5+ tjesnačnici, strujnici	s, š, z, ž, f, h
Silić 1	tjesnačni suglasnici (frikativni)		f, v, z, s, l, ž, š, lj, j, h (v, l, nj, j Siliću su glasnici, dakle to su tjesnačni glasnici)
Bičanić–Lončarić	tjesnačni suglasnici		f, s, z, š. ž. meko š i meko ž, x, γ
Lugarić– –Koharović 8	tjesnačni zatvornici		z, ž, f, s, š, h, v, l, lj, j
Barbaroša–Cvikić	tjesnačnici (frikativi)		s, š, z, ž, f, h

U Težak–Babićevoj gramatici (1992:47) posve je drukčija podjela po tvorbenome načinu:

šuštavci	tjesnačnici s, š, z, ž i slivenici c, č, ć, dž, đ
piskavci ili sibilanti	c, z, s
prekidnici	zapornici b, d, g, p, t, k, i slivenici c, č, ć, đ, dž ako se prekidnošću smatra svaki prekid u usnoj šupljini, tada su prekidnici i neki zvončanici: nosnici m, n, nj, bočnici l, lj, <u>treptajnik</u> r
prednjojezičnici	prekidnici t, d, c, dž, č, tjesnačnici z, s, ž, š, protočnici l, r
srednjojezičnici	đ, ć, nj, lj, j
stražnjojezičnici	k, g, h

Zbog neusklađenosti navedenih podjela gotovo je nemoguće uspostaviti jedinstvenu tablicu sinonimnih nizova. Smatramo da prvo treba zatvornike podijeliti na šumnike i zvonačnike (to nipošto ne odgovara podjeli s obzirom na položaj glasnica jer po toj podjeli možemo dobiti samo zvučne i bezzvučne glasove, a svi zvonačnici po toj podjeli pripadaju u zvučne glasove), a onda po načinu tvorbe dalje dijeliti svaku navedenu skupinu. Sinonimni nizovi po skupinama prikazuju se u sljedećoj tablici:

okluzivi , eksplozivni, praskavi, zatvorni suglasnici, zapornici, praskavi suglasnici, praskavci, pregradnici	PODJELA ŠUMNIKA (OPSTRUENATA)
frikativi , tjesnačni, frikativni, tjesnačni suglasnici, tjesnačnici, strujnici	
afrikate , praskavo-tjesnačni, slivenici, poluzatvorni suglasnici, sliveni suglasnici, afrikatni, poluzatvorni, sliveni, slivenici, polupregradnici, prekidni tjesnačnici	
vibrant , drhtavi, vibrantni, treperavi suglasnik, titrajnik	PODJELA ZVONAČNIKA (SONANATA)
nazal , nazalni, nosnik	
praskavo-nosni	
likvide , tekući, tekućnici	
laterali , bočni, bočnici	
sonantni spiranti , tjesnačni	

2.5. Neusklađenost naziva glasovnih promjena

Svi se navedeni problemi odražavaju i na analizu nazivlja glasovnih promjena. Prvi je problem već u samome nazivu glasovnih promjena te njihovu popisu. U osnovnoj školi govori se dosljedno o glasovnim pro-

mjenama. U udžbeniku autora Lugarić–Koharović za 8. razred daje se pregled svih glasovnih promjena (2006:121–122). Prema tome su udžbeniku glasovne promjene: nepostojano *a*, nepostojano *e*, navezak, prije-glas, razjednačivanje¹⁵, prijevnoj, zamjena *l* sa *o*, palatalizacija, sibilari-zacija, jotacija, jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglas-nika po mjestu tvorbe, umetnuto *l* (epenteza), ispadanje (redukcija) su-glasnika. Srednjoškolski udžbenici uglavnom više ne upotrebljavaju na-ziv *glasovne promjene* nego *alternacije*, koje dijele na *morfološki* i *fonološki uvjetovane*. U udžbeniku autorice Dujmović–Markusi u kazalu su pod morfološki uvjetovanim alternacijama navedeni nepostojano *a*, zamjena *l* sa *o*, palatalizacija, sibilarizacija, ali se u samome tekstu udžbenika navode još i navezak, jotacija, alternacija *ije, je, e, i*, a fonološki su uvje-tovane alternacije jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje su-glasnika po mjestu tvorbe, stapanje suglasnika i ispadanje suglasnika. Nije jasno u koju skupinu pripada epenteza koja se također obrađuje u tom udžbeniku. Bičanić–Lončarić također spominju fonološki uvje-tovane alternacije (jednačenje po zvučnosti, jednačenje po mjestu tvor-be, ispadanje) te morfološki i tvorbeno uvjetovane alternacije (neposto-jani samoglasnici, prijeglas, proširivanje¹⁶, vokalizacija, palatalizacija, si-bilarizacija, jotacija, alternacija *ijel/jele/i*). Silić jednačenja po zvučnosti i jednačenje po mjestu tvorbe naziva glasovnim promjenama na grani-cama morfema. Ne spominje ni naziv *glasovna promjena* ni naziv *fonološki* ili *morfološki uvjetovana alternacija*.

Usporedbom udžbenika može su uočiti niz problema:

1. je li bolje govoriti o glasovnim promjenama ili alternacijama
2. jesu li stapanje i ispadanje/gubljenje sinonimni nazivi ili dvije različite glasovne promjene
3. jesu li epenteza, alternacija *ijel/jele/i* i navezak glasovne promjene (neki ih udžbenici svrstavaju među glasovne promjene, a drugi ne).

U terminološkoj analizi glasovne promjene (alternacije fonema i fo-nemskih skupina) možemo podijeliti u dvije skupine

a) skupina u kojoj se u udžbenicima dosljedno upotrebljava jedan naziv: palatalizacija, sibilarizacija, jotacija, nepostojano *a*, nepostojano *e*. Nažalost, ni ta skupina nije bez problema jer je *nepostojano a* neprecizan naziv kojim se označuje i sam glas i gubljenje i dodavanje toga glasa. U definicijama te glasovne promjene udžbenici su nedosljedni i protu-

¹⁵ Ta se glasovna promjena ne spominje ni u jednome drugom udžbeniku.

¹⁶ Ta se glasovna promjena ne spominje ni u jednome drugom udžbeniku.

rječni. O tome više vidi u Silić–Pranjakovićevoj gramatici koja je namijenjena i učenicima srednjih škola uvodi se mnogo širi pojam palatalizacije, tj. govori se o prvoj, drugoj i trećoj palatalizaciji te o palatalizaciji po mjestu tvorbe. b) skupina u kojoj se pojavljuje terminološki par ili niz:

zamjena <i>l s(a) o</i> , zamjena <i>l > o</i> , vokalizacija, alternacija <i>l/o</i>
stapanje suglasnika, ispadanje suglasnika, gubljenje suglasnika, gubljenje zapornika, ispadanje, gubljenje ili redukcija ¹⁷
jednačenje šumnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje po zvučnosti, glasovna promjena na granici morfema
jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe, jednačenje po mjestu tvorbe
jednačenje zapornika po tvorbenom mjestu, glasovna promjena na granici morfema
alternacije <i>ijel/jele/i</i> , smjenjivanje <i>ijel/jele/i</i> , zamjene (alternacije) <i>ijel/jele/i</i>

O jednačenju suglasnika govore i oni autori koji ne spominju suglasnike kao način postanka glasa, nego taj naziv upotrebljavaju samo s obzirom na ulogu glasa u slogu.

3. Kako riješiti navedene probleme?

Pri usklađivanju naziva potrebno je krenuti od pojma, a ne od naziva te od načela sustavnosti (utvrditi kriterije podjele) i jasno razgraničiti sve što je potrebno razlikovati. Analizom svih navedenih naziva može se utvrditi da postoje tri različita kriterija podjele (podjela s obzirom na ulogu u slogu, tj. na slogotvornost, podjela s obzirom na akustička svojstva i podjela s obzirom na artikulacijska svojstva) i tri neovisna i nepotpuna terminološka niza. Sljedeći je korak usklađivanje definicija te utvrđivanje hijerarhije naziva, npr. koji glasovi ili koje potkategorije pripadaju pojedinoj kategoriji. Tek je tada moguće uspješno odabrati najbolji naziv uzimajući pritom u obzir poznata terminološka načela¹⁸. I tu bi trebalo postupati sustavno, odlučiti jesu li nizovi glasova jednorječni, npr. *dvousnenik* ili dvorječni *dvousnjeni glasovi/suglasnici/ šumnici*. Nakon toga trebalo bi odabrano načelo dosljedno primijeniti na sve glasove.

Pokušali smo uskladiti neke od analiziranih naziva:

¹⁷ Postavlja se pitanje je li *stapanje* i *ispadanje/gubljenje suglasnika* (zapravo bi trebalo govoriti o zatvornicima, a ne o suglasnicima) ista glasovna promjena ili je riječ o dvjema različitim glasovnim promjenama jer samo udžbenik *Fon-fon* razlikuje ispadanje suglasnika koji je različit od susjednih suglasnika i ispadanje (naziva ga *stapanje*) jednog od dvaju istih suglasnika.

¹⁸ Vidi Mihaljević 1998.

Na 1. razredbenoj razini naziv je *glas*. Tu nema nikakvih problema osim što je prema udžbenicima nemoguće zaključiti jesu li *glas* i *fon* sinonimi.

Na 2. razredbenoj razini glasovi se dijele u dvije skupine. Glasovi koji pripadaju prvoj skupini nazivaju se *otvornicima/samoglasnicima/vokalima*, i to različito: ili se upotrebljava samo jedan naziv ili se spomenuti nazivi u različitim kombinacijama upotrebljavaju kao sinonimi. Glasovi koji pripadaju drugoj skupini nazivaju se *zatvornicima/zapornicima/suglasnicima/konsonantima* također tako da se u jednome udžbeniku ili priručniku upotrebljava samo jedan naziv, ili se nazivi u različitim kombinacijama upotrebljavaju kao sinonimi. Neki udžbenici dodatno razlikuju i glasove prema funkciji koju imaju u riječi, tj. prema slogotvornosti. Prema slogotvornosti glasovi se dijele na *samoglasnike* i *suglasnike* (uz naziv *samoglasnik* zabilježen je na jednomu mjestu i naziv *vokal*). Problem se dakle povećava i time što se isti nazivi upotrebljavaju u dvije različite razredbe. Glasovi se na prve tri razine dijele ovako:

1. razredbena razina	glasovi		
2. razredbena razina	otvornici/samoglasnici/vokali otvornici/vokali otvornici otvornici/samoglasnici samoglasnici/vokali	suglasnici zapornici zatvornici zatvornici/suglasnici zatvornici/konsonanti	
3. razredbena razina		suglasnici šumnici šumnici/konsonanti suglasnici/šumnici/konsonanti šumnici/opstruenti	glasnici poluotvornici/sonanti/ zvončanici zvončanici/sonanti zvončanik zvonki suglasnici/sonanti/ zvončanici

Tvorba sloga: samoglasnik, samoglasnik/vokal; suglasnik

Dalje se glasovi mogu dijeliti prema zvučnosti (tj. titranju glasnica), tvorbenome mjestu i tvorbenome načinu. To su tri neovisne podjele koje

imaju različite kriterije i nalaze se na istoj razredbenoj razini. Možemo zaključiti:

1. U znanosti postoji potreba da se razlikuje glas s obzirom na postanak glasa (njegova akustička i artikulacijska svojstva) i glas s obzirom na svoju funkciju u slogu, pa je opravdano razlikovati *samoglasnik* (za slog) od *otvornika* (postanak). Tu bi ipak prije konačne odluke trebalo usporediti i nazivlje u ostalim slavenskim i neslavenskim jezicima. U skladu s načelom da domaći naziv ima prednost pred stranim daje se prednost nazivu *otvornik* pred nazivom *vokal*¹⁹.

2. U skladu s time potrebno je nazvati i drugu skupinu glasova: to su dakle *zatvornici* ili *zapornici*, a dopušten je sinonimni naziv *konsonant* (internacionalizam). Smatramo da naziv *zatvornik* ima prednost pred nazivom *zapornik* jer je češći, potvrđeniji u našem korpusu, a usto odražava komplementaran antonimni odnos prema nazivu *otvornik*. Nazivu *zatvornik* u ovome značenju može se prigovoriti da bi tko mogao pomisliti da je to prevedenica naziva *okluziv*, ali analiza korpusa potvrđuje da je *okluziv* preveden i kao *zatvornik* i kao *zapornik*²⁰, pa ipak temeljem analize korpusa preporučujemo naziv *zatvornik*. Nazivom *suglasnik* opisuje se nemogućnost glasa da tvori slog.

3. Na trećoj razredbenoj razini *zatvornici* se dijele na dvije skupine. Prva se skupina u udžbenicima i školskim priručnicima naziva *suglasnicimal/šumnical/konsonantimal/opstruentima* (u različitim sinonimnim kombinacijama). Prednost se ponovno jasno može dati domaćemu nazivu *šumnik* (naziv *suglasnik* otpada jer se njime opisuje nemogućnost glasa da tvori slog, a *konsonant* je sinonim za *zatvornik*), sinonimni je dopušteni naziv internacionalizam *opstruent*.

4. Druga se skupina na trećoj razredbenoj razini također označuje različitim nazivima: *glasnici/poluotvornici/sonanti/zvončanici*. Naziv *poluotvornici* korespondira s nazivima *otvornici* i *zatvornici* pa bi trebao pripadati drugoj, a ne trećoj razredbenoj razini. *Glasnici* i *zvončanici* u ravnopravnoj su utakmici kao domaći nazivi, ali je naziv *zvončanik* pri-

¹⁹ Tu treba upozoriti i na problem da je naziv *vokal* tvoren od latinskog *vox* što znači *glas* pa odgovara nazivu *glasnik* i podjeli po akustičkim svojstvima glasa, dok naziv *konsonant* odgovara podjeli po slogotvornosti. Dakle, internacionalizmi *konsonant* i *vokal* nisu, barem s tvorbenoga stajališta, pravi parovi nego se svaki odnosi na drugi kriterij podjele. Takav se pogled međutim uopće ne može iščitati iz analiziranih školskih udžbenika.

²⁰ I Zrinka Jelaska ima *okluziv* – *zapornik* (2004:238)

hvaćeniji, a usto držimo da bolje opisuje ono svojstvo po kojemu se zatvornici svrstavaju upravo u tu skupinu. Sinonimni je dopušteni naziv internacionalizam *sonant*.

Na temelju provedene analize predlažemo ove nazive:

glasovi		
otvornici (vokali)	zatvornici (konsonanti)	
	šumnici (opstruenti)	zvončanici (sonanti)

Nazivi *samoglasnik* i *suglasnik* označuju ulogu glasa u riječi (mogućnost/nemogućnost da tvori slog). Ako se predloženi nazivi prihvate, treba ih dosljedno primijeniti i u nazivima i definicijama glasovnih promjena i u podjeli zatvornika po načinu i mjestu tvorbe. Tu bi svakomu internacionalnom nazivu za školsku praksu trebalo pridružiti samo jedan domaći naziv. U tablicama smo naveli sinonimne nizove kako bi se olakšao odabir najboljega naziva. Za glasovne promjene predlažemo ove nazive:

alternacija ²¹ <i>a/∅</i> (ili eventualno gubljenje/dodavanje nepostojanoga <i>a</i>)	prijeglas
alternacija <i>e/∅</i> (ili eventualno gubljenje nepostojanog <i>e</i>)	prijevoj
alternacija <i>l/o</i>	palatalizacija
sibilarizacija	jotacija
jednačenje po zvučnosti	jednačenje po mjestu tvorbe
ispadanje zatvornika	alternacija (<i>i</i>) <i>je/e/i</i>

Smatramo da navezak nije posebna glasovna promjena, nego alternativni duži nastavak jer se tu ništa ne mijenja već se ovisno o funkcionalnome stilu i želji autora uvijek može upotrijebiti duži ili kraći nastavak. Također smatramo da epenteza u suvremenome hrvatskom jeziku nije posebna glasovna promjena nego se provodi u sklopu jotacije. Smatramo da duljenje i kraćnje jata ne može biti glasovna promjena. Ako je *lijep̄* : *ljep̄ota* glasovna promjena, onda to moraju biti i *med̄* : *med̄a*, *leđ* : *leđeni*, *suh̄* : *suš̄i*, *brođ* : *bròdski* : *bròd̄ovlje*. Opreka je između dugog i kratkog jata isto što i opreka između drugih dugih i kratkih samo-

²¹ Internacionalizam *alternacija* mogao bi se zamijeniti domaćim nazivom *smjena*, ali za taj naziv nemamo potvrdu iz udžbenika ili nazivom *zamjenjivanje* koji je potvrđen u udžbeniku Bičanić–Lončarić 1 (2003:63).

glasnika pa stoga ne može biti glasovna promjena. Glasovna promjena može biti samo alternacija (*i)je/e/i*.

4. Zaključak

Jezikoslovno nazivlje koje se nalazi u školskim udžbenicima posve je neuređeno. Još je veći problem što se u udžbenicima provlače pogreške i nejasnoće u definicijama te što su osnovnoškolski i srednjoškolski udžbenici međusobno neusklađeni. Također je problem nejasan i nejedinstven kriterij podjele te pojava ljestvičnih homonima. Sinonimni su nazivi odraz neuređenosti nazivlja određene struke ili odraz različitih stavova pojedinih stručnjaka. Jasno je da stručnjaci mogu imati različite stavove i viđenja o određenim problemima, ali se ti stavovi ne bi trebali odražavati u udžbenicima koji su u isto vrijeme u uporabi u različitim školama ili čak različitim razredima iste škole. Smatramo da bi stručnjaci trebali uskladiti nazivlje koje se upotrebljava u udžbenicima. Također se ne bi smjele upotrebljavati sadržajno neusklađene i netočne definicije. Treba imati na umu da položaj sinonima nije isti u književno-umjetničkome i u znanstvenome i pedagoškome tekstu. Dok su u književno-umjetničkome tekstu sinonimi poželjni i obogaćuju jezik, u znanstvenome i pedagoškome oni otežavaju razumijevanje i treba ih izbjegavati u najvećoj mogućoj mjeri te nazive razvrstati na preporučene, dopuštene (internacionalizme latinskoga ili grčkoga podrijetla koje treba navesti u zagradi) te za pedagošku praksu nedopuštene nazive koji nepotrebno opterećuju učenika i udžbenike.

Izvori i kratice

- Barbaroša-Šikić, Mirela, Lidija Cvikić. ⁴2004. *Hrvatski jezik 1*. Zagreb : Školska knjiga. = Barbaroša-Šikić-Cvikić
- Babić, Stjepan, Sanda Ham, Milan Moguš. 2005. *Hrvatski školski pravopis*. Zagreb : Školska knjiga. = Babić-Ham-Moguš
- Bičanić, Ante, Mijo Lončarić. 2003. *Hrvatski jezik I*. Zagreb : Profil. = Bičanić-Lončarić
- Čubrić, Marina. *Hrvatski jezik 2*. Zagreb : Školska knjiga. = Čubrić
- Diklić, Zvonimir, Branka Janković. 2004. *Moj hrvatski 8*. Zagreb : Školska knjiga. = Diklić-Janković
- Dujmović-Markusi, Dragica. 2003. *Fon-fon 1*. Zagreb : Profil. = Dujmović-Markusi 1
- Dujmović-Markusi, Dragica. 2003. *Fon-fon 2*. Zagreb : Profil. = Dujmović-Markusi 2
- Dujmović-Markusi, Dragica. 2004. *Fon-fon 3*. Zagreb : Profil. = Dujmović-Markusi 3
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević, Josip Pilić. 2001. *Hrvatski jezik 4. Udžbenik za gimnazije*. Zagreb : Profil. = Hudeček-Mihaljević-Pilić
- Hudeček, Lana, Milica Mihaljević, Josip Pilić, Blanka Mesić. 2003. *Hrvatski jezik 4. Udžbenik za strukovne škole*. Zagreb : Profil. = Hudeček-Mihaljević-Pilić-Mesić
- Lončarić, Mijo, Ante Bičanić. 2003. *Hrvatski jezik II*. Zagreb : Profil. = Lončarić-Bičanić
- Lugarić, Zorica, Nebojša Koharović. 2002. *Hrvatski jezik 5*. Zagreb : Profil. = Lugarić-Koharović 5
- Lugarić, Zorica, Nebojša Koharović. 2006. *Hrvatski jezik 8*. Zagreb : Profil. = Lugarić-Koharović 8
- Samardžija, Marko. 1998. *Hrvatski jezik 4*. Zagreb : Školska knjiga. = Samardžija
- Silić, Josip. ⁵2003. *Hrvatski jezik 1*. Zagreb : Školska knjiga. = Silić 1
- Silić, Josip. ⁶2003. *Hrvatski jezik 2*. Zagreb : Školska knjiga. = Silić 2
- Silić, Josip, Ivo Pranjković. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb : Školska knjiga. = Silić-Pranjković
- Težak, Stjepko, Stjepan Babić. 1992. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb : Školska knjiga. = Težak-Babić
- Težak, Stjepko, Lada Kanajet. 1999. *Moj hrvatski 5*. Zagreb : Školska knjiga. = Težak-Kanajet

- Težak, Stjepko, Zorica Klinžić. 2002. *Moj hrvatski 8*. Zagreb : Školska knjiga. = Težak–Klinžić
Znika, Marija, Jelena Vignjević. 2002. *Hrvatski jezik 3. Udžbenik za gimnazije*. Zagreb : Profil. = Znika–Vignjević

Literatura

- Babić, Stjepan, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak. 1991. *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb : Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Globus.
- Francić, Anđela, Lana Hudeček, Milica mihaljević. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome jeziku*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada.
- Jelaska, Zrinka. 2004. *Fonološki opisi hrvatskoga jezika. Glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada.
- Mihaljević, Milica. 1998. *Terminološki priručnik*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada.
- Mihaljević, Milica, Marijana Horvat. Neki problemi u jezikoslovnoj literaturi. *Jezik* (u tisku).
- Mihaljević, Milica, Marijana Horvat. 2007. Glasovne promjene: nepostojano *a* i *e* (problematiziranje naziva, definicija i međudnosa glasovnih promjena). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 33.

Synonym pairs and synonym series in basic linguistic terminology

Summary

On a corpus of high-school textbooks and basic grammars and language manuals intended for high-school students, synonymous relationships in basic linguistic terminology are analyzed and presented in tables. To these pairs and strings of synonyms terminological principles are applied. Terminological problems are highlighted and possible solutions suggested. Special focus is given to the terminology of phonology (studied in the 1st year of high school) as the authors think that most problems and inconsistencies occur on this level. They present a model, that systematizes this terminology and clearly differentiates between different levels and criteria of classification.

Ključne riječi: jezikoslovno nazivlje, fonološko nazivlje, nazivlje u školskim udžbenicima

Key words: linguistic terminology, terminology in phonology, terminology in school textbooks